

Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov
Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniki prostori:
2657 South Lawndale Ave.
Office of Publication:
2657 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XL Cena lista je \$8.00 Chicago 23. ILL. TOREK, 8. NOVEMBRA (NOV. 9), 1948 Subscription \$8.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 220

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Rusija imponantno praznovala 31. obletnico velike revolucije

V Moskvi so se vršile velike vojaške in civilne parade; Timošenko in Molotov naglašala potrebo svetovnega miru; Bulganin pozval armado na pripravljenost

Moskva.—Zadnje nedelje je vsa Rusija, zlasti pa Moskva imponantno praznovala 31. obletnico velike boljševiške revolucije, ki je pretresla ves svet. Njena velika revolucija še danes straši reakcijo širom sveta.

Na ogromnem Rdečem urgu pred Kremljem so se ves dan vršile velikanske slavnosti in parade, kakršne je ob redkih slavnostih videti le v Moskvi. Zbrale so se nepregledne množice vojaštva in civilnega prebivalstva, ki so uro za uro, skoro ves dan korakale v masnih povorkah mimo Leninovega mavzoleja, kjer je bil napravljen velik oder, s katerega so sovjetski voditelji pa diplomatski in vojaški zastopniki drugih držav opazovali ogromne manifestacije sovjetske vojaške in delavske sile.

Zgodaj dopoldne se je pričela vojaška parada, ki je trajala več ur in v kateri so bile zastopane vse sovjetske vojaške panoge. Ta parada sicer ni bila večja od lanske, številnejša pa je bila letalska sila, v kateri je Rusija pokazala skoro vse svoje letalske tipe od velikih štirimotornih bombnikov do najnovejših raketen letal.

Za vojaško parado pa so se pričele valiti na Rdeči trg nepregledne množice moskovskega delovnega ljudstva in množične delegacije spornikov in narodnostnih skupin iz vseh sovjetskih republik. Vse je prišlo na Rdeči trg: mladina in starejša generacija, vse panoge organiziranega delavstva s svojimi množičnimi ekipami.

Glavna govornika sta bila maršal Semjonov K. Timošenko, najslavnejši ruski general iz zadnje vojne, in maršal Nikolaj A. Bulganin, minister obrambnih sil. Zadnjih par let o Timošenko ni bilo v javnosti skoro nobenega sluha, ker je bil po vojni "degradiran" na stopnje poveljnika rdeče armade v okrožju Odese. Zdal pa je bil izbran za glavnega govornika, kar ni brez značilnosti.

Okrog Timošenka so bili zbrani vsi sovjetski glavni voditelji, vojaški in politični. Manjkal je le Stalin, ki se nahaja na Krimu na počitnicah.

Timošenko je govoril raz Leninovega mavzoleja vojakom in civilnemu prebivalstvu. V svojem govoru se je držal Stalinove linije, ki jo je podal pred par tedni v Pravdnem intervjuju.

Timošenko je posvetil svoj govor potrebi svetovnega miru, kar da je tudi cilj Sovjetske Rusije. Dejal je, da je "miroljubna politika naše države nalletela na odpor pri anglo-ameriških vojnih hujskačih. Zato resnični pristaši in prijatelji miru uvidevajo, da je potrebna aktivna borba proti vojnim hujskačem. Politika sedanjih voditeljev Amerike in Anglije je politika agresije, politika, ki stremi za zaneženjem nove vojne. Toda politika vojnih hujskačev je obojne na na propast, ker bodo naraščajoče socialne sile, ki so za mir, preprečile vsiljenje nove vojne."

Obrambni minister maršal Bulganin pa je objavil svoj poziv na sovjetske oborožene sile v sovjetskem tisku. Izvestja in Pravda sta njegov poziv prinesli na prvi strani. Oba lista sta izšla v slavnostni izdaji v povečani obliki. V svoji poslanici Bulganin poziva rdečo armado, naj bo za vsak slučaj agresije pripravljena na obrambo domovine.

Izvestja je objavila tudi več telegramov, ki so jih poslali ministri predsedniki raznih držav kot čestitke k tej obletnici sovjetske revolucije. Med temi je bil tudi kitajski diktator Čiang Kajšek; ki je poslal "najbolj iskrene in najboljše čestitke". Med objavljenimi voščili sta bili tudi čestitki Jawahariala Nehruja, ministrskega predsednika Indije, in Davida Ben-Guriona, premierja Izraela.

Amerika je bila zastopana na častni tribuni po poslaniku Walterju Bedellu Smithu in po armadnih, letalskih in mornaričnih atašejih.

V soboto zvečer, na predvečer obletnice, pa se je vršila velika slavnost v glavnem moskovskem gledališču Bolšoju. Slavnostni govornik je bil zunanji minister Vjačeslav Molotov, ki je tudi svaril pred novo vojno, kritiziral agresivno politiko Amerike, Anglije in Francije in napovedal, da bo ta politika bankrotirala, ker je svet proti novi vojni.

Ljudstva hočejo in potrebujejo mir, ne pa vojno. To je bil ton govorov vseh sovjetskih pravok in tudi ton te gigantne proslave ob 31. obletnici velike sovjetske revolucije. Značilno je bilo tudi to, da v civilni paradi ni bilo opaziti nikakih protiameriških ali protianglijskih napisov, kakor na primer lani. Ljudje so nosili transparente s pozivi na gradnjo socializma in za svetovni mir. S temi gesli je Sovjetska Rusija letos praznovala svojo rojstni dan.

Jugoslavani pričakovali več glasov za Wallacea

V vzhodni Evropi vidijo v Wallaceu močnega ljudskega voditelja

Beograd.—Tukajšnji politični opazovalci in časnikarji so bili naravnost pretreseni nad izidom ameriških volitev, zlasti nad majhnim številom glasov, ki jih je prejel Henry Wallace. Jugoslavani sicer niso pričakovali, da bi bil kandidat progresivne stranke izvoljen za predsednika, vendar pa so pričakovali in upali, da bo dobil najmanj 10 milijonov glasov.

V Jugoslaviji in drugih državah v vzhodni Evropi so računali, da bo progresivna stranka izšla močna iz volivne kampanje, nakar bi progresivci vplivali na ameriško zunanjo politiko in delovali za zblizanje med slovenskimi državami in Ameriko.

V Jugoslaviji in ostalih državah v ruski sferi vpliva vidijo v Wallaceu voditelja širnih ljudskih mas, zato se jim vidi velika uganka, da je dobil tako majhno število glasov.

Praga.—Tukaj in v drugih prestolnicah v vzhodni Evropi so se vsi čutili, da je predsednik Truman zmagal, na drugi strani pa prevladuje mnenje, da ni nobene razlike med Trumanom in Deweyem, ker sta oba "nazadnjaka".

Ruske tovarne gradijo stanovanja

Moskva (ALN).—Sovjetske tovarne gradijo svoja stanovanja za delavce. Stalinova avtomobilska tovarna je zgradila stanovanja za 300 delavskih družin. Posamezno stanovanje sestoji iz sprejemne sobe, spalnice, kuhinje, kopalnice in majhne pred-sobe. Stanarina znaša približno 10 odstotke delavčevega zasužka.

GRŠKA VLADA MISLI NAPASTI GERILCE S PLINI

Višinski obdolžil Ameriko in Anglijo, da jima je znana ta zločestna namera

Paris.—Andrej Višinski je pred političnim odsekom Združenih narodov obdolžil Grčijo, da pripravlja načrt, z vednostjo Zedinjenih držav in Anglije, za napad na grške gerilce s strupenimi plini.

To obdolžitev je Višinski izrekel, ko je kritiziral Trumanovo administracijo, da gradi mrežo vojaških baz proti Sovjetski uniji in drugim državam. J. Dulles, ameriški delegat, je odgovoril, da so Višinskijeve obdolžitve "zločesta potvarjanja".

Višinski je dejal, da se grška vlada pripravlja, da uniči grške partizane s katerimi koli sredstvom, vključivši s strupenimi plini. Nato je še pristavil, da je grški delegat Pipinellis dobro seznanjen s strupenimi plini. "To ni noben slučaj," je nadaljeval Višinski. "Grška vlada se pripravlja za tako akcijo brez vsake vesti in z vednostjo Zedinjenih držav in Anglije. Časopis, katerega lastuje grški zunanji minister Tsaldaris, je že zadnje- ga avgusta pozival grško vlado, naj nastopi s strupenimi plini proti gerilcem."

Glavni del žgoče kritike je sovjetski pomožni zunanji minister naperil proti Dullesu in ameriški zunanji politiki v splošnem. Dotikajo se Dullesove izjave prejšnjega dne, da so Zedinjene države zato prenehale z razoroževanjem, ker se svet boji Rusije, je Višinski stavil nanj sledeča vprašanja: "Kdo vas ograža? Na kakšen način vam grozi Sovjetska zveza? Sovjetska zveza ne ograža nikogar, pač pa Zedinjene države, ki imajo samo na Atlantskem oceanu 228 vojaških baz. Kje danes niso ameriške baze?" je vprašal. "Zakaj gradnja baz po vsem svetu? Kaj je namen vseh teh baz? Vsekakor niso samo božična drevesca?"

Višinski je še sarkastično pristavil, da ne ve, če bo Dulles

Domače vesti

Rojenice

Chicago.—Pri družini John Potokar ml. so se 6. nov. oglašile rojenice in pustile sinčka-drugorojenčka. Mati in sinček sta zdrava. Oče je sin Johna Potokarja, tajnika društva 39 SNPJ in jednota je zopet dobila novega člana. Čestitke!

Nova grobova v Chicagu

Chicago.—Umrli je Jakob Straus, ki zapušča ženo in odrasle otroke.—Dalje je umrl Louis Zupančič, star 29 let, samski, veteran zadnje svetovne vojne, v kateri si je nakopal bolezni in bil v več bitkah. Zapušča mater, štiri brate in sestro.

iz Minnesote

Duluth, Minn.—Iz bolnišnice St. Mary so odpeljali v zavod za pljučne bolezni rokaja Franka Zabukovca, ki bolega za jetiko. On je prejšnja leta delal po rudotopilnicah v Coloradu, potem pa tukaj v gozdovih.—Kongresnik John Blatnik iz Chisholma je bil pri zadnjih volitvah izvoljen z veliko večino, čeprav so proti njemu vodili strupeno propagando.

Nagla smrt

Johnstown, Pa.—Dne 3. nov. je naglo umrla Johana Stermec, rojena Skčfca, doma iz Gornje Drage pri Višnji gori, v Ameriki 40 let. Zapušča moža Joseph, pet hčera in sina.

iz Clevelanda

Cleveland.—V Collinwoodu je po dolgi bolezni umrl Ignac Casserman, star 77 let, rojen v Stari Vrhniki, v Ameriki 47 let, član KSKJ. Tukaj zapušča ženo, nečaka in več drugih sorodnikov, v Barbertonu, O., pa brata Jakoba.—Miss Vida Kozel iz Collinwooda se nahaja v bolnišnici Glenville.

kda ameriški zunanji tajnik, toda on mu želi vsa sreča

Dulles je ves čas mirno poslušal Višinskijevo kritiko, ko pa ga je napadel še dr. Julius Katz-Suchy, je zgrabil za mikrofon in podal sledečo izjavo: "Zame ni nič novega, da sem predmet osebnih napadov. Odgovoril nisem poprej in ne bom sedaj, to pa iz razloga, ker verjamem, da je prva dolžnost delegatov, da se kontrolirajo in tako preprečijo osebna pričanja, katera samo škodujejo prestižu Združenih narodov."

DeGaulle je rusko orodje, pravi Blum

Komuniste je obtožil, da mu igrajo v roke

Paris.—Leon Blum, veteranski socialistični voditelj, je napisal članek za socialistični časopis Le Populaire, v katerem trdi, da je general Charles de Gaulle kandidat sovjetskega premierja Stalina za predsednika Francije in če bi prišel na čelo republike, ga bi Stalin izbral za svoje orodje.

Blum dalje piše, da komunisti delajo nasilja in se puntajo zato, da pride zopet na oblast general De Gaulle. Moskvi je vse to dobro znano; če se ambiciozni general plasira na čelo Francije, potem gotovo pride do slabih odnosov med Francijo, Zedinjenimi državami in Anglijo, kar bi preprečilo rešitev nemškega vprašanja in oviralo uspešno izpeljanje Marshallova načrta.

"Če De Gaulle sluti ali ne, on je danes Stalinov varovanec, to pa iz razloga, ker je sovjetski premier prepričan, da bi bil njegovo orodje, če pride do oblasti," zaključuje "modri" Blum.

Vse kaže, da dokler bodo na francoski politični pozornici taki voditelji kot je Blum, do tedaj ne bo prišlo do skupnega ljudskega nastopa proti pravi reakciji.

Nehru zahteva konec kolonialnega jarma

Prebujajoča se Azija bo zahtevala besedo pri svetovnih zadevah

Paris.—Pandit Jawaharial Nehru, indijski ministrski predsednik, je dejal pred glavno skupščino Združenih narodov, da bo prebujajoča se Azija zahtevala popolno osvoboditev izpod kolonialne oblasti.

Nehru je nastopil pred skupščino s pozivom na narode, da priznajo, da je svet "nekoliko večji kot Evropa". Velike dežele sveta prihajajo prvič na mednarodno pozornico in ljudstva teh dežel ne bodo dopustila, da bi se jih zastopavljalo in ignoriralo. Dalje je poudaril, da Združeni narod lahko računajo na naraščajočo važnost Azije, katera je "bila do zadnjih časov v veliki meri plen imperializma in kolonializma."

"Presenetljivo je, da se predzne še katera koli država oprijemati in vsiljevati doktrino kolonializma. Mi, Azijci, ki smo toliko pretrpeli pod imperializmom, smo se zavezali pomagati do svobode sleherni kolonialni deželi," je dejal Nehru.

Vaško si lahko misli, kako so sprejele njegove žgoče besede one države, ki še vedno izkoriščajo kolonialna ljudstva in skušajo obdržati za vsako ceno zaostala ljudstva v kolonialnem jarmu.

Stanovanjski projekt za 50,000 delavcev

Varšava, Poljska. (ALN)—Nad razvalinami judovskega predmestja v Varšavi, kjer so nacisti pobili tisoče Židov, bo poljska vlada zgradila ogromen stanovanjski projekt, v katerem bo prostora za 50,000 delavcev.

Nekateri so se zavzemali, da bi pustila vlada razvaline nedotaknjene, katera naj bi pričale še poznim rodovom o zločestih posledekih barbarskega fašizma, toda vlada je odločila, da bo "najbolj zgovorna priča in spomenik zmage nad razizmom krasen stanovanjski projekt, v katerem bodo delavci z židovi vred živeli človeško dostojno življenje."

VZHODNI NEMCI V KAMPANJI ZA SKLENITEV MIRU

Kampanjo avtorizirala sovjetska okupacijska oblast

Berlin.—Zadnje dni je Nemški ljudski svet, ki ga tvorijo vse štiri stranke v sovjetski okupacijski coni, pričel s kampanjo za sklenitev nemške mirovne pogodbe. Ta pogodba naj bi bila izdelana na priporočilih zunanjih ministrov sovjetskega bloka.

Nemški ljudski svet, ki je v sovjetski coni poleg okupacijske oblasti vrhovni politični organ, je objavil deklaracijo, v kateri poziva vse okupacijske sile, naj sklenejo mirovno pogodbo z "vsenemško vlado," katera pa seveda še ne obstoji in tudi je vprašanje, če bodo zapadne sile sploh pristale na ustanovitev centralne nemške vlade v dogledni bodočnosti.

Politične avtoritete smatrajo, da je to deklaracija kakor tudi kampanjo avtorizirala sovjetska okupacijska oblast. Brez te sankcije bi se sploh nobena nemška stranka ne upala priti na dan, in sicer v nobeni okupacijski coni, še toliko manj pa v sovjetski.

V deklaraciji je rečeno, da zapadne sile "zadržujejo sklenitev vsenemške mirovne pogodbe in da nadaljno vzdrževanje okupacijskih čet in administrativnih organov ne pomeni nič drugega nego kolonialno aneksijo Nemčije in kolonialno zaslužje nemškega ljudstva."

V tej deklaraciji je tudi zahteva, da vse okupacijske sile potegnejo svoje vojaštvo iz Nemčije v roku enega leta po sklenitvi mirovne pogodbe. Ta postavka je v skladu s sklepom zunanjih ministrov vzhodne Evrope in Rusije, ki so zadnje pomlad zborovali v Varšavi in izdelali svoje predloge za sklenitev nemške mirovne pogodbe.

Namen te deklaracije je tudi metanje polen pod noge zapadnim silam, ki hočejo ustanoviti svojo vlado v zapadni Nemčiji. Proti temu se najbolj bore nemški levičarji, ki pa so v zapadni Nemčiji v veliki manjšini.

Sovjetske okupacijske oblasti so pred par meseci avtorizirale organiziranje posebne zaščitne policijske sile, ki naj bi po odhodu okupacijskih armad skrbelo, da ne pridejo na površje neonacisti. Ta zaščitna sila naj bi bila braniteljska demokratskih pridobitev nemškega delovnega ljudstva, ki so kljub vsej zapadni obrekovalni kampanji v sovjetski coni precej večje in širše kakor pa v zapadnih conah, kjer je bila uvedena taka "demokracija," ki omogoča nacističnim veljakom in junckerjem, da zopet prihajajo na krmilo kot "partnerji" Wall Streeta.

Izraelske čete se morajo umakniti

Paris.—Varnostni svet Združenih narodov je pozval izraelsko vlado, naj umakne svoje čete z ozemlja, ki so ga okupirale v bojih z egiptskimi četami v negevski puščavi v južni Palestini. Zadevna resolucija je bila sprejeta z 9 proti enemu glasu. Rusija se je vzdržala glasovanja, Ukrajina pa je glasovala proti. Odredba določa, da se izraelske in arabske čete umaknejo na pozicije, ki so jih držale do 14. oktobra.

Znižanje cen v Bolgariji

Sofija (ALN).—V Bolgariji se proizvodnja hitro zvišuje, zato so bile reducirane cene 18 različnim predmetom in potrebščinam, med temi so svila, preprog, papir, les in baker. V kratkem bodo znižane cene še drugim izdelkom.

Uradnik Taft-Hartleyevega protidelavskega zakona bje s kladivom po glavi stavkajočega delavca, s drugo roko pa vili kladivo s napisom, da le stavkocaki smejo voliti.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASLO IN LASTNA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE ZVEZE

Organ of and published by Slovene National Support Society

Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$2.00 per year. Chicago and Cook County \$3.50 per year. Foreign countries \$11.00 per year.

Advertisements on agreement. Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Wladar na vno. kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657 - 58 So. Lawndale Ave., Chicago 28, Illinois

Glasovi iz naših naselbin

Novi grobovi

Johnstown, Pa. — Kakor po drugih krajih, tako se tudi pri nas oglašajo zelo pogosto smrtna kosa med starejšo generacijo. V teku enega tedna so umrli kar trije, ki so bili dolgoletni člani SNPJ.

Dne 20. oktobra je preminul John Vichich v starosti 87 let. Doma je bil iz Cerknice na Notranjskem, po domače Bizeljnov. V Ameriko je prišel l. 1903 in skoraj ves ta čas (45 let) bival v Conemaughu. Zaposlen je bil v premogovniku, v katerem se je nalezil majnarne nadeže, za katero je bolehal že nekaj let.

Pokojniki zapuščajo soprogo Antonijo (Kordan) in sledeče poročene sinove in hčere: Joseph, poročen s Mary Ceslovnik, živeča v Clevelandu, Olga, poročena Bagos, Stanley, poročen s Josephing Halusko, Pauline, poročena s J. Boyarskyjem, Johnstown, Pa., ter brata Josepha Vichicha v Collinwoodu (Cleveland), kakor tudi štiri vnuke. Bil je dolgoletni član društva 168 SNPJ, kakor tudi bivše SSPZ. Pogreb se je vršil dne 23. okt. po civilnih obredih ob veliki udeležbi iz Baretincevega zavoda na pokopališču Grand View.

Naslednji dan, 24. oktobra, pa je po daljši bolezni umrla za rakom v bolnišnici Ana Česlovnik (rojena Rauber, prvotno poročena Toman) v starosti 57 let. Bila je dolgoletna članica društva 82 SNPJ. Zapuščajo soprogo Johna in več sinov in hčere iz prvega in drugega zakona. (Hči Mary je poročena s sinom pred kratkim umrlega Johna Vichicha.) Pokopana je bila dne 28. oktobra ob številni udeležbi.

Dne 25. oktobra pa je v bolnišnici preminul Valentin Negro v starosti 82 let. V Johnstown se je naselil pred 42 leti in tu stalno bival. Delal je v premogovniku do leta 1938, nakar je bolehal 10 let in bil nezmožen za delo. Bil je dvakrat poročen. Leta 1934, po smrti prve žene, se je oženil s Mary Whitman. Bil je pionir društev SNPJ, SDPJ, sv. Barbare itd., katera so sedaj vsa v SNPJ. Doma je bil iz Rajhenburga na Štajerskem. Zapuščajo sina Valentina, kateri živi v Pittsburgu, nekaka Francka Shusterja in snaho Emo Decape ter več daljnih sorodnikov v Tire Hillu in okolici. Bil je dolgoletni član društva 82 SNPJ, ob smrti pa kakih deset let član društva 289 SNPJ v Tire Hillu, katero mu je oskrbelo pogreb.

Andrew Vidrich.

Poročilo zastopnika

Herminia, Pa. — Ena najbolj vročih političnih kampanj se je zaključila. Predsednik Truman je torej ponovno izvoljen. Oba kandidata starih strank sta izrabljala Wallacevo kandidaturo sebi v prid. Truman se je skliceval, da so republikanci podkupili Wallacea, Dewey in njegovi pristaži pa so propagirali, da ima Truman vse polno komunistov v svoji vladi in da jih je treba zmetati na smetišče. Seveda, nam, ki se zanimamo za politiko, je znano, da je Truman že zdavnaj počistil z vsemi, ki so bili le za trohico radikalni in napredni.

Neki profesor se je izrazil, da komunistov sicer ni veliko v Zedinjenih državah, je pa veliko sopotnikov — čez sto milijonov! Da, v času kampanje so uganjali vsakovrstno šarlatanstvo in metali blato zlasti na progresivno stranko in njene kandidata. Tudi naša mladina je pomagala blatiti kandidate progresiv-

vim, manj drastičnim protidelavskim zakonom. 2) Izboljšal zakon o minimalnih plačah in jih dvignil na 65 do 75c na uro. 3) Sprejel Taft-Wagnerjev zakon glede gradnje stanovanj. 4) Zvišal vladne subvencije za javne šole. 5) Več ali manj izboljšal zakon socialne zaščite z razširjenjem istega na nekrste delavce vsaj nekaterih panog in zvišal starostno podporo (to je obljubljal tudi Dewey). 6) Morda bo sprejel zakon proti rasni diskriminaciji pri najemanju delavcev. 7) Morda se bo lotil tudi Dingellovega predloga za splošno zdravstveno zavarovanje. 8) Obdržal zakon vladne zaščite farmerjev z garantiranjem minimalnih cen.

Vse to je obljubljal Truman. V tem programu ni sicer nič radikalnega ali kapitalizmu škodljivega. Vendar pa zadnja dva kongresa o tem nista hotela nič slišati. Bomo videli, kaj stori prihodnji kongres.

Člani unij CIO in ADF so se pridružili članom Grške delavske federacije v piktiranju pred grškim konzulatom v New Yorku in v protestu proti masnim sodnim obravnavam proti 97 grških unizkih voditeljev v Atenah. Zaeno sahtevalo vizo za ameriškega delavskega advokata W. L. Standards, da bi šel v Atene in tam vodil obrambo obdolženih grških delavcev.

ne stranke. Torej vse kaže, da bomo morali iti v tretjo vojno, predno se bodo ljudje spame-tovali.

Henry Wallace je dejal ob zaključku štetja glasov, da moramo iti sedaj s podvojeno silo na delo za razširjenje nove stranke, kajti ena izmed dveh starih strank se bo morala umakniti.

Wallace je prejel zadostno število glasov, tako da bomo lahko spomladini nominirali svoje kandidate za razne lokalne urade. Leta 1950 bomo šli pa v boj za nekatere kongresne in senatorje. Vprašanje je l. 1952, ko bodo zopet glavne volitve. Tedaj bomo morda že v vojni in naš sedanji predsednik bo lahko igral diktatorja.

George Marion, kateri se je boril v drugi svetovni vojni na štirih frontah, je spisal knjigo "Bosses and Empire". V knjigi pravi med drugim, da je Amerika agresorica in ne Rusija. Za svojo trditve navaja številke in fakte. Zedinjene države imajo 700,00 vojakov v tujih deželah, dalje Amerika kontrolira 96 milijonov kvadratnih milj morja, kajti Atlantik je sedaj ameriško jezero, prav tako druga morja. Dalje imamo 484 baz v drugih državah in diktiramo 645,810,000 ljudem v tujemstvu, kar stane ameriške davkoplačevalce čez 10 milijard dolarjev. Torej je imel Wallace prav, ko je ob času kampanje trdil, da nas sedanja administracija žene v bankrot in vojno.

Dewey je čestital Trumanu in mu zagotovil, da mu bodo republikanci pomagali pri izvajanju politike trde pesti. Dejal je namreč, da se strinja s sedanjo zunanjo politiko, kar pomeni, da je treba zrušiti sovjetski kolektivni sistem. Torej, demokraci, le veselite se vaše zmage! Mladina se bo še spomnila na Wallaceve besede, a tedaj bo že prepozno!

Sedaj pa nekoliko besed o mojih prijateljih in naročnikih, ki jim je smrt pretgala nit življenja. V Bridgevillu je umrl Martin Gruden. Pred nekaj leti je bil operiran na mehurju, a se ni več pozdravil. V naši soseščini v Herminia št. 2 je umrl Frank Semič, član društva 23 SNPJ. Mimogrede naj omenim, da je Matt Guzel iz Cuddyja že star 86 let, a je zopet obnovil Proletarca. On še vedno dobro vidi in čita, docim nekateri, ki so 25 mlajši, trdijo, da ne vidijo več.

Tudi oče od mrs. Klun je star že 87 let in še vedno čita Prosveto. Rojakinja Skrinar, far-

marica, je obnovila poleg Prosvete tudi članarino za SANS. V Exportu je zopet ponovil Prosveto rojak Oswald, ki je star 82 let. On je premeril že veliko sveta. Bil je po svetu od mladih nog, in sicer v Nemčiji in drugih evropskih državah, kjer je delal v rovihi. V Ameriki je že čez 50 let.

Prav tako še vedno čita Prosveto Frances Kussel iz Bridgevillu. Tudi ona ima že osem križev, a je še vedno čvrsta.

Umrla je tudi mati poznanege Toneta Rednaka, ki vodi slovenski radio-program v Bradocku. Obiskal sem jo nekaj tednov pred smrtjo in tedaj nisem mislil, da bo tako hitro po njej. Ob smrti ji je bilo 64 let. Naj ji bo lahka ameriška gruda!

Prihodnjič bom nadaljeval poročilo o naših naročnikih. Naj omenim, da sem bil ves čas politične kampanje zelo zaposlen in se dosti žrtvoval za progresivno stranko, seve, sedaj pa bodo rekli kritiki, češ, kaj pa imaš sedaj od tega.

V naši naselbini je dobil Wallace komaj borih 92 glasov, to da zadosti, da ostane stranka dobro stoječa. Najbolj pa se je izkazala naša naselbina Yukon. V časihih je bilo poročano, da je progresivna stranka izšla v omenjenem mestu kot druga stranka, po radiu pa je bilo poročano, da je dobil Wallace skoraj vse glasove. Ko to pišem, še ne vem, katero poročilo je pravilno.

Naj zastopuje za danes. Od sedaj naprej bom zopet bolj redno potoval po naselbinah in obiskoval naše naročnike.

Anton Zornik.

Plesna veselica sam. društva Zarje v dvorani SNPJ

Chicago. — V soboto, 13. novembra, se bo vršila plesna veselica samostojnega društva Zarje v dvorani SNPJ.

To društvo obstoja že mnogo let in v odboru so sami poznani

Ameriški žurnalist poroča iz Jugoslavije

VII.

Razgovor z Ritigom o Stepincu

(Pred nekaj tedni smo v Prosveti objavili serijo člankov o Jugoslaviji, ki jih je napisal za svoj list IN FACT George Sel-des, ki sedaj proučuje razmere v Jugoslaviji. Danes pa objavljamo njegovo poročilo o odnosu države do cerkve. O tem predmetu smo priobčili v Prosveti že več člankov, med njimi poročilo skupine uglednih ameriških protestantov, toda v Ameriki je še vedno na dnevnem redu velika laži-propaganda o zatiranju vere in cerkve v Jugoslaviji, prav tako te laži širijo slovenski ubežniki, ki se zbirajo okrog A. D., zato bo to poročilo nedvomno zanimalo naše čitate-lje. — M. M.)

Po mojem tolmaču sem sporočil monsignoru Ritigu, če me je pripravljen sprejeti v avdi-jenci, da pričakujem od njega odkrite izjave o verski situaciji v Jugoslaviji; dalje sem omenil, da sem dobil že informacije o tem predmetu od vladnih kro-gov in da v zvezi dejstvu, da ame-riško časopisje na splošno te vr-ste novice prikriva kot "kontra-verzne", smatram, da je izredno važno, da mi poda odkrito izjavo glede odnošajev med cerkvijo in državo.

Torej intervju se je obdržaval na podlagi navedenih pogojev. Slučaj je nanesel, da sem imel sestanek z Ritigom v njegovi uradni rezidenčni hiši na isto jutro, ko se je pred zagrebškimi so-diščem vršila obravnava proti vohunom, kateri so bili večina-ma spoznani za krive in ustrel-jeni ali pa obsojeni v zapor. Med obtoženci je bilo tudi več duhovnikov, eden med njimi je celo nosil kuto na obravnavi.

To stvar sem omenil monsignoru Ritigu in zanimanje ame-riškega ljudstva za nadškofa Ste-pinca. Povedal sem tudi, da imam kopije vladnih poročil o vlogi, ki jo je igral v času vojne "del" duhovščine. Izrazil sem željo, da bi razpravljala o teh vprašanjih. Pokazal sem mu tudi knjigo "Dokumenti o protinardnem delovanju in zločinih nekaterih katoliških duhovni-kov", katero je izdala vlada l. 1946 v Zagrebu. V posebnem pri-loženem zvezku je opisana zade-va nadškofa Stepinca. Položil sem knjigo pred monsignora in dejal: "Te stvari so povzročile v Ameriki veliko kontroverzo in

zmešnjavo. Ali mi lahko poja-snite, če po vašem mnenju ti do-kumenti proti Stepincu in dru-gim duhovnikom temeljijo na-faktilih ip resnici?"

Ne more ne upravičevati ne zanikati dejanja nekaterih duhovnikov

Monsignor Ritig je odgovoril počasi in potihoma. Dasiravno je skoraj šepetal, je bil odgovor kljub temu razločen. "Ne bom skušal upravičevati ali zanikati zločine nekaterih duhovnikov. Medtem ko ne upravičujem in ne zanikam," je nadaljeval, "sem mnenja, da se mora motriti vso stvar z zgo-dovinske perspektive."

Nato je monsignor Ritig govoril na dolgo in široko o trenju med cerkvijo in državo, o na-zadnjaških in naprednih duhov-nikihi, napakah v preteklosti in upanju o boljšem razmerju med cerkvijo in državo v bodočnosti. On dela v tej smeri že dolgo časa. Vse zadevo je v kratkem pregledu pojasnil v odprtem pi-smu, katerega je pisal ameriškim Jugoslovonom po obsodbi na-dškofa Stepinca. Da ne pride do kakšnega napačnega citiranja Ritigovih izjav, navajam dotič-no pismo na tem mestu. Njegove najvažnejše izjave so:

"Vprašanje vere se mora iz-kristalizirati. Novo Jugoslavijo kritizirajo po vsem svetu in jo dolžijo, da preganja cerkev ter da namerava uničiti vero. Toda že samo moja pozicija v hrvaški vladi je zanikanje te propagan-de. Če bi bile te obdolžitve resnične, ne bi hotel niti za trenu-tek ostati v hrvaški vladi."

Apelira na ameriške katoličane za razumevanje

"Že od 18. stoletja, zlasti od časa ameriške in francoske revo-lucije, je bil konzervativem cerkve cokla novemu duhu, ki je vstal.

Državna oblast stremi preob-rzati se in otresti vpliva cerkve, ločiti cerkev od države. Na teh principih je temeljila Washing-tonova in Jeffersonova ustava Zedinjenih držav. Pozneje, v 19. stoletju, so sprejeli podobne ustave narodi v Evropi in Ame-rici.

Ko so l. 1941 fašisti napadli staro Jugoslavijo, je bila gotova skupina duhovščine zmedena in mnogi so se znašli v družbi, v kateri se ne bi nikdar smeli znaj-ti — v družbi s kvizlingovci!

Kdo bi mogel reči, da je bila v resničnem boju jugoslovanska duhovščina tako poštena in zve-sta ljudstvu kot je bila češka ali pa poljska duhovščina? Bolj pošteno je priznati človeške slabosti kot pa zanikati ali upraviče-vati zločine.

Ko se je junaška borba jugo-slovanskega ljudstva končala z odločilno zmago nad tujimi in jugoslovanskimi kriminalci, se ni moglo ničesar slabšega zgoditi, kot da so mogli duhovniki, ki so se čutili krive ali pa radi fa-naticizma, pobeignili skupaj z nacisti in ustaši in v tujemstvu nadaljevali s širjenjem sovraštva in propagande za tretjo vojno proti komunizmu — v resnici proti svoji domovini.

Obžalujem, da mi danes isto prijateljsko razmerje med zavez-niki kot je bilo, vendar pa sem optimističen in prepričan, da bo tudi v tem oziru boljše v prihodnosti.

Posebno obžalujem, ker se zlasti ameriški katoličani odkljuje-jo v širjenju sovraštva proti Ju-goslaviji. Čutim, da je moja dolžnost, da sam spregovorim o tem ameriški javnosti. Kot pred-sednik komisije za verske zade-ve v republiki Hrvaški bi rad povedal o našem položaju celo resnico in ne samo pol resnice."

(Dalje prihodnjič)

Kaj stori prihodnji kongres—

Izid zadnjih predsedniških volitev je prinesel veliko veselje tudi v krogih pretežno večine unijskih voditeljev, ki so zmago demokratske stranke zopet proglasili za "veliko delavsko zmago", kakor so to storili pred štirimi leti. Mi upamo, da se to veselje ne bo zopet spremenilo v veliko razočaranje, kakor se je pred štirimi leti, ko je tista "velika delavska zmaga" začela izhlapevati takoj po volitvah. Tudi pred štirimi leti so zmagali demo-kratki največ po zaslugi organiziranega delavstva, zlasti CIO, toda večina izvoljenih "delavskih prijateljev" se je v novem kongre-su prelevila v — sovražnike, to je v pristaše velebiznisa in re-akcije.

Kaj se bo zgodilo z novim kongresom, v katerem bodo imeli demokrati precejšnjo večino v obeh zbornicah, to je v koliko bo prišli do upoštevanja interesi delovnega ljudstva in v koliko bo specifično naklonjen unijam, bo seveda pokazala bodočnost. Toda kdor misli, da se je demokratska stranka s to neprizakova-no zmago spremenila v stranko delovnega ljudstva, usmerjena proti reakciji in velebizniškim monopolistom, je največji poli-tični naivnež.

Pri zadnjih volitvah je organizirano delavstvo v okviru demo-kratske stranke res igralo veliko, sploh odločilno vlogo. In sicer še večjo nego pred štirimi leti. Brez intenzivne kampanje, ka-terto so razvile unije po vseh večjih in manjših industrijskih me-silih v okviru te stranke, bi demokrati danes ne mogli slaviti svo-je zmage. Toda to ne pomeni, da je kontrola nad to stranko do-bilo organizirano delavstvo. Kontrola te stranke je še vedno tam, kjer je bila: deloma v rokah profesionalnih politikav, ma-lih in velikih, ki si služijo kruh s politiko, bodisi kot strankini ali vladni funkcionarji in uslužbenci ali kot odvetniki, deloma pa v rokah velebizniških interesov.

Kontrola demokratske stranke bo tudi v bodoče ostala v rokah teh elementov. Sicer je možno, da bo vodstvo stranke zdaj pri-prevljeno dati nekaj stolov tudi unijskim voditeljem. Toda to bo tudi vse. V glavnem bo kontrola stranke ostala tam, kjer je bila do zdaj. Delavstvo se bo moralo boriti za vsako koncesijo, kar sicer ni nič slabega, toda vprašanje je, koliko koncesij bo moglo iztrgati od strankinih bossov in od njenih predstavnikov v zakonodajnih zbornicah. Pomniti je treba, da bodo ti predstavi-niki, kakor tudi stranka sama, i v bodoče služili bizniškim inter-esom. In sicer bodo nekateri služili povsem interesom velebiz-nisa, nekateri bodo skušali služiti dvema gospodarjema: delu in kapitalu, manjšina pa se bo potoevala predvsem za interese de-lovnega ljudstva.

Taka je bila kompozicija demokratske in sem pa tam tudi re-publikanske stranke v preteklosti in taka bo tudi v bodoče. Zada-nja leta je bila karakteristika obeh kapitalističnih strank v tem, da so v obeh strankah predominirali glasniki velebiznisa in re-akcije, in sicer v republikanski stranki razen par izjem stoo-dstotno, v demokratski pa so imeli večino, pri marsikakem vpraša-nju veliko večino. Za Taft-Hartleyev zakon je na primer gla-sovala v obeh zbornicah kongresa tudi velika večina demokratov — dva proti enemu.

Koliko se je preustrojila in "liberalizirala" demokratska stran-ka pri zadnjih volitvah, bo pokazal prihodnji kongres. Danes je splošno znano le to, da je bil poražen marsikak republikanski re-akcionar pri kongresnih in državnih volitvah. Dalje je znano, da je bil sem pa tam izvoljen kak več ali manj liberalen ali pro-gresiven demokrat. Kako veliko je njih število, danes še ne ve-mo — vsaj nismo še nikjer čitali kakega preglednega poročila.

Znano je dalje tudi to, da je med izvoljenimi demokrati veliko število konservativnih in reakcionarnih kongresnikov in sena-torjev, da o državnih poslancih in eksekutivnih uradnikih ne govorimo. In sicer so bili izvoljeni večina tudi oni demokrati, ki so glasovali za Taft-Hartleyev zakon, zadnja leta rjoveli proti organiziranemu delavstvu, stoprocentno podpirali Trumanovo doktrino in se z republikanci kosali pri vihtenju rdečega strašila, z lovenjem copnic in službovanju Wall Streetu.

Vprašanje je, koliko teh dvoživih Savlov se bo vsaj začasno spremenilo v Pavle kot posledica "velike delavske zmage", ki je demokrate s Trumanom vred obvarovala pred toliko napovedo-vanim porazom.

Vprašanje je, koliko so zadnje volitve vsej tej historiji in reak-ciji napravile konec, ako so ga sploh kaj, in koliko bo v deželi za-ve: nov politični veter in njemu stremenja in preusmeritve notra-nje in zunanje politike. Ako ne pride od tega, ako je vse skupaj le iluzija navčnih ljudi, se bo politična historija zadnjih dveh let še nadaljevala, bo na konju še ostala reakcija in "velika delav-ska" in "ljudska zmaga" se bo zopet spremenila v črnega mačka.

S tem ne mislimo reči, da bo prihodnji kongres glede notranjih vprašanj enako reakcionaren in protiljudski kakor je bil zadnji. Demokrati, ki bodo imeli precejšnjo večino v obeh zbornicah, bo-do moralno prisiljeni, da bodo več ali manj upoštevali zahteve organiziranega delavstva in Trumanove kampanjske obljube gle-de socialnih reform. Na te obljube je Trumana sicer največ pri-silil Henry Wallace. Če bi ne bilo progresivne stranke z Walla-cem in Taylorjem na delu, bi tudi Truman v zadnji kampanji ne bil krenil tako daleč na "levo" in propagiral enake socialne re-forme kakor so jih naglašali progresivci. Tudi Walli Streeta bi ne bil bičal in s tem izpodkopal tla Wallaceu. Ostal bi bil le pri donkihotskem udrihanju po zadnjem kongresu — po repu-blikancih.

In kljub temu, da bodo republikanci in južni burbonci tudi v novem kongresu skušali kolaborirati in ga dominirati, je vseka-kor možno, da bo storil sledeče:

1) Amendiral Taft-Hartleyev zakon ali pa ga nadomestil z no-

Dijaki s napiši pred Coynovo šolo v Chicagu sahtevalo višje plače za učitelje. Ti dijaki so bivši vojaki, ki študirajo na elek-trični šoli. Učitelji in inštruktorji so člani učiteljske unije CIO.

STROJI - NAŠI POMOČNIKI V BORBI ZA LEPSHO BODOČNOST

VILJEM KUNST

(Nadaljevanje in konec.)

Dograditi moramo začetek železniške proge v dolžini 400 km, zgraditi še 477 km novega tira in elektrificirati 300 km prog normalne širine. Zgraditi nove proge v skupni dolžini 1500 km in začeti graditi nove proge v dolžini 430 km.

Obnoviti moramo železniške mostove v skupni dolžini 20.000 m, obnoviti 150.000 kvadratnih metrov železniških poslopij in zgraditi 5000 stanovanj za železniške delavce in nameščence itd.

Za zvezo med posameznimi tovarnami, mesti, trgi in vasi moramo zgraditi moderne ceste in jih posejati s kolesi, vozmi, osebnimi in tovornimi avtomobili. Tudi vse to že grade naše tovarne, v katerih produkcija vsak dan raste.

Zgradili bomo 500 km novih cest za srednje obremenitev in 600 km cest za težki promet. Popravili bomo ceste v skupni dolžini 10.000 km. S kamnitim tlakom moramo obložiti 400 km cest. Pri vseh teh delih so nam neobhodno potrebni stroji, potrebni pa so nam tudi za izdelovanje številnih kamionov, avtomobilov, koles in drugih vozil za naše ceste.

Za promet po morju in na rekah moramo zgraditi nešteto vlačilcev, osebnih in tovornih ladij, za promet po zraku aeroplane.

Obnoviti in zgraditi moramo trgovsko mornarico v višini 600.000 brt, to je povečati jo 1,5 krat v primeri s predvojnjo. Obnoviti in zgraditi moramo pristanišča, zagotoviti varnost plovbe z modernimi svetilniki in drugimi pripravami.

Povečati moramo plovnost rek, dvigniti iz vode 350 plovnih objektov in zgraditi mnoge novih. Zgraditi 20.400 KS vlečne moči in 57.300 ton nosilnosti tovrstnega prostora itd.

Tovarne, mesta, trge in vasi moramo razsvetliti in jih zvezati med seboj z gosto mrežo telefonov in telegrafov, ozračje pa napolniti z radijskimi valovi, ki jih bodo oddajale naše oddajne postaje, sprejemali pa jih bodo delovni ljudje širom sveta.

V ta namen moramo postaviti 20.880 km novih telefonskih in telegrafskih prog, montirati 275 hišnih avtomatskih telefonskih central, povečati število telegrafov, odpreti 656 novih pošt nih uradov itd.

Iz vsega opisane sledi, da so nam potrebne velike tovarne, v teh tovarnah pa najrazličnejši stroji od najenostavnejših do najbolj sestavljenih, od majhnih, kakor je žepna ura, do kolosov, ki bodo izdelovali ladje, lokomotive, kamione, aeroplane in mostove.

Za izdelovanje strojev moramo imeti kovine, predvsem železo, jeklo in aluminij.

Kovine dobimo iz rud s pomočjo premoga, oziroma koksa in elektrike.

Železo so na primer izdeluje na ta način, da v visoke peči (plavže) nasujemo izmenoma železno rudo in koksa, ki ga prižgemo. Iz plavža priteče surovo železo, ki ga predelujemo v jeklo, lito in kovno železo. Iz železa in jekla izdelujemo najprej težke stroje. To so stroji, s pomočjo katerih lahko izdelamo srednje in lahke stroje. S težkimi, srednjimi in lahki stroji bomo napolnili tovarne za poljedelske stroje, za tkanine in obutev, za gradbeno industrijo, prometna sredstva in drugo.

Osnova vse mehanizacije je torej težka industrija, ta pa sloni na metalurgiji, to je na pridobivanju kovin. Zaradi tega posvečamo na pragu novega načrtnega gospodarstva največjo skrb metalurgiji in težki industriji.

V petletnem planu bomo samo za dvig rudarstva in železarstva investirali 30 milijard dinarjev. Modernizirali bomo stare rudnike in odprli nove. Zgradili bomo jeklarne in valjarne. Petletni plan določa povečanje proizvodnje premoga in koksa od 6 milijonov ton v letu 1939 na 16,5 milijonov ton v letu 1951. Železne rude od 613.000 na 1.500.000 ton; su-

rova železa od 101.000 na 550.000 ton, jekla pa od 235.000 na 760.000 ton.

Leta 1951 se bo povečala proizvodnja na prebivalca v primeri z letom 1939: premog od 389 kg na 1031 kg, jeklo od 15 na 48 kg, aluminij od 0,1 na 0,8 ali za 800%.

"Proizvodnja v kovinarski stroki se bo povečala približno 7kratno nad proizvodnjo v letu 1939. Sodobni stroji bodo zamenjali preprosto orodje in priprave, vrgli bomo med staro šaro izrabljene in zastarele stroje. To bo silno dvignilo storilnost in zmanjšalo proizvodne stroške."

Toda, stroji so mrtvi in brez vrednosti, če nimajo pogonske energije.

Doba, ko je poganjal stroje človek z roko ali nogo, je že zdavnaj za nami, tudi žival ne pride več v poštev. Pogonsko energijo nam nudijo danes premog, nafta, predvsem pa elektrika.

Da posvečamo proizvodnji premoga veliko skrb, smo že omenili. Omeniti je treba še, da premog ni le pogonsko sredstvo, temveč je izredno važen za pridobivanje kovin, predvsem železa in jekla, potreben pa je tudi za izdelovanje umetnega gumija, umetnega bencina, najrazličnejših barv, zdravil, mila in drugih izdelkov, zato moramo z njim skrajno varčevati. Tudi za pridobivanje premoga so nam potrebni stroji. S stroji vrtamo, s njimi dvigamo in prevažamo, sortiramo in nakladamo. Orogromne tovarne so potrebne za predelavo premoga v bencin, gumij, barve in zdravila.

Nafto uporabljamo za pogon Dieselmotorjev, ki jih imajo motorni vlaki, kamioni, avtomobili, ladje in razni stoječji stroji; bencin, ki ga pridobivamo iz nafte, iz premoga in iz škrljavcev, služi predvsem za pogon aeroplanov in lahkih motornih vozil. Tudi za pridobivanje nafte in bencina so nam potrebni industrijski obrati z najrazličnejšimi stroji.

Zalogo premoga in nafte v svetu so iz dneva v dan manjše. Neizčrpna pa je energija, ki je v tekoči oziroma padajoči vodi. Dokler bo sijalo sonce, bo izhlapevala voda iz številnih jezer, rek in morij, izhlapevale jo bodo rastline. Vodni hlapi se bodo dvigali, se ohlajali in spreminjali v oblake, iz oblakov bo padal dež, ki se v potokih in potokih zbira v reke in veletoke, na katerih je vse polno brzic in slapov, ki jih človek izkorišča.

Ob slapovih prisilimo vodo, da nam vrtil turbine in z njimi zvezane električne stroje, od koder vodimo električno energijo po drobnih žicah v tovarne, mesta, trge in vasi. Električna nam poganja stroje, tali nam kovine, pomaga nam pri proizvodnji aluminija in drugih kovin, spreminja nam noč v dan, ogreva nam delavnice in stanovanja in opravlja točno in zanesljivo še vrsto drugih važnih del.

Zaradi teh važnih nalog zavzema elektrifikacija poleg metalurgije, rudarstva in težke industrije najvažnejše mesto v našem petletnem načrtu. Proizvodnjo električnih strojev bomo povečali na 135.000 kwh, kar pomeni povečanje v primeri z letom 1939 za 31krat.

Za izrabo energije tekoče vode potrebujemo razen električnih še vrsto drugih strojev. Težka industrija nam izdelava turbine. To so jeklena kolesa, ki jih podobno mlinskim kolesom poganja padajoča voda. Turbine so v zvezi z generatorji, ki jih gradi elektroindustrija. Iz generatorjev vodijo žice v transformatorje, ki dajo elektriki visoko napetost. Tovarne morajo izdelati na tisoče kilometrov bakrene žice, po kateri prevajamo elektriko, druge morajo napraviti izolatorje, tretje motorje, dalje stebre za daljnovo- de, instalacijski material, žarnice, merilne priprave itd. Povsod so potrebni stroji, za stroje je potrebno železo, ki ga pridobivamo iz rud s pomočjo koksa in elektrike.

Za izrabo energije tekoče vode potrebujemo razen električnih še vrsto drugih strojev. Težka industrija nam izdelava turbine. To so jeklena kolesa, ki jih podobno mlinskim kolesom poganja padajoča voda. Turbine so v zvezi z generatorji, ki jih gradi elektroindustrija. Iz generatorjev vodijo žice v transformatorje, ki dajo elektriki visoko napetost. Tovarne morajo izdelati na tisoče kilometrov bakrene žice, po kateri prevajamo elektriko, druge morajo napraviti izolatorje, tretje motorje, dalje stebre za daljnovo- de, instalacijski material, žarnice, merilne priprave itd. Povsod so potrebni stroji, za stroje je potrebno železo, ki ga pridobivamo iz rud s pomočjo koksa in elektrike.

Iz opisane smo spoznali, da vodi pot v lepšo bodočnost preko mehanizacije in elektrifikacije, to se pravi preko strojev in preko izkoriščanja prirodnih sil. Nastane še vprašanje, ali imamo vse, kar je potrebno za mehanizacijo in elektrifikacijo? Ali imamo dosti rud, ki jih potrebuje naša težka industrija za kovine, iz katerih izdelujemo najrazličnejše stroje? Ali imamo premog? Ali imamo slapove, nafto in vse ostalo?

Imamo! Vsega tega imamo v izobilju! Naša zemlja krije v sebi neizmerno zaklade rud, iz katerih pridobivamo železo, jeklo, baker, aluminij, cink, kositer itd. Na naših rekah so številni slapovi, kjer pa jih ni, jih ustvarimo umetno s tem, da doline pregradimo z betonskimi jezovi, ki bodo zvišali gladino vode. Imamo vse polno ležišč premoga in nafte, glina za opeko, laporja za cement, peska za steklo, kaolina za porcelan itd.

Vsi zemeljski zakladi in vsi viri energije pa so mrtvi, če ne poseže vmes človek s svojimi rokami in s svojim znanjem. Znanost je tista, ki nas uči, kako polščemo ležišča nafte, premoga in drugih rud in rudnin. Znanost nas uči, kako iz rud pridobivamo kovine, kako iz kovin izdelujemo stroje in kako ravnamo s temi stroji, kako z njimi izdelujemo vse, kar nam je potrebno. Znanost nas uči, kako zaustavljamo reke, kako gradimo jezove, električne centrale, transformatorje in kako ukročeno vodno silo v obliki elektrike vodimo, kamor nas je volja.

Zaradi tega posveča petletni plan pažnjo kadrom, to je ljudem, ki kaj znajo. Petletni načrt določa najučno, kaj mora kdo znati, da si bomo v najkrajšem času zgradili tovarne, da bomo mehanizirali poljedelstvo, da bomo elektrificirali deželo. Znanstveniki naš učje, kako bomo obdelovali zemljo, da bo čim več rodila, kakšno seme moramo sejati in kako moramo ravnati z rastlinami. Znanstveniki bodo skrbeli za zboljšanje pašev živine, skrbeli bodo za našo zdravje itd.

Že uvodoma smo omenili, da se je v teku narodnoosvobodilne borbe spremenil družbeni red. Pred vojno so bili na oblasti kapitalisti, izkoriščevalci ljudstva, ki so bili lastniki vseh prirodnih bogastev in virov energije. Vse to so brezglavo ropali le za svoj profit, vse drugo jim ni bilo mar. Po zmagi v narodnoosvobodilni borbi pa je prišlo na oblast delovno ljudstvo, ki je danes lastnik vseh prirodnih zakladov, vseh virov energije in večine proizvodnih sredstev. To ljudstvo si hoče z načrtnim gospodarstvom ustvariti lepše in srečnejše življenje.

Jamstvo, da bomo to dosegli, so nam uspehi, ki smo jih pokazali v povojni obnovi in v prvem letu petletke, dokaz pa, da bomo v novem družbenem redu z načrtnim gospodarstvom dosegli tudi končni cilj, osamosvojitve, svobode, odpravo izkoriščanja človeka po človeku, dvig materialne in kulturne ravni naših narodov in s tem lepše in srečnejše življenje, nam je Sovjetska zveza.

Rusija je bila do Oktobrske revolucije kulturno in gospodarsko najbolj zaostala velika država na svetu. Načrtno, socialistično gospodarstvo pa jo je v pičlih 25 letih — do druge svetovne vojne — dvignilo v vrsto gospodarsko najnaprednejših in najbolj kulturnih držav na svetu. Prekosila je Nemčijo, Francijo in Anglijo, v nekaterih pa-

V JUŽNI AFRIKI

(Popotni zapiski)

N. ISAKOV

(Nadaljevanje in konec.)

Ves zmeden sem izstopil in vsedel na klop, da počakam na drugi avtobus. Takoj se mi je približal policaj, vtično salutiral in me prosim, da preberem napis na klopi. Vstal sem in prebral: "Ni za Evropece". Hajdi na sosednjo klop, kjer sem končno le dočkal "bell" avtobus, ki me je potegnil v zamorsko četrt. Kar pa sem videl v tem črnskem rajonu, presega vsako domišljijo. Netlakovane, prašne, razvožene in razdrapane ulice. Bajtam izpada opeka in strehe so preluknjane — ponekod pa so poslopja nekakšna vmesna stopnja med skekdjem in hlevom, zgrajena iz debele, valovite pločevine.

Življenje se je tu rešilo na ulico. Na cesti kuhajo, perejo, spe in jedo. Daleč naokoli nobenega drevesa, grmičja ali travice. Otroci se sprehajajo nagli ali polnagi, odrasli pa v takih capah, da se skoznje povsod svetlika nogo tlo. Podrtje večših nimajo dimnikov in se dim gosta vali iz oken in vrat. Pohištva sploh nobenega, namesto postelje žimnica na golih tleh. Nobenega sledu o kakem posteljnem perilu. Trga ni; vsa živila kupujejo v velikih tovarniških trgovinah, kjer so prodajalci samo beli ali Indijci.

"Črno" mesto nima kinematografa. Šol in bolnic nisem videl, če pa so, se verjetno v ničemer ne razlikujejo od drugih zgradb, tako da jih ne opazim.

Na velikem in prašnem glavnem trgu so javna zborovanja.

Črnsko vprašanje srečujem v Južni Afriki neogibno in dobesedno na vsak korak. Problem plemenskega razlikovanja je za to deželo prevažen, da bi ga smeli površno obravnavati: zasluži posebno poglavje. Toda, če hočemo spregovoriti o temeljnih smernicah južnoafriškega gospodarstva, in politike, moramo pričeti s položajem domačinov.

Od 11 milijonskega prebivalstva Južnoafriške Zveze jih je osem in pol "barvnokožcev".

nogah celo Združene države Amerike, ki veljajo za gospodarsko najnaprednejšo kapitalistično državo. Moč socialističnega gospodarstva je prišla do vidnega izraza prav posebno v minulih svetovni vojni, katere glavno breme je nosila Sovjetska zveza, ki je po dolbeni zmagi kljub ogromnim izgubam v ljudstvu in materialu danes najmočnejša država na svetu, močna tako, da bodo vse strahote vojne zaceljene že do konca leta 1949. — Ta ogromna moč izvira iz njenega socialističnega gospodarstva, iz novega naprednejšega družbenega reda, ki ga s petletnim načrtom uvajamo tudi pri nas.

Kakor v Sovjetski zvezi sta tudi pri nas znanost in tehnika postali last ljudstva, prav tako tudi prosveta in kultura.

Naša volja, da si z načrtnim gospodarstvom ustvarimo temelje za lepšo bodočnost, postaja še trdnjša ob hrupu anglo-ameriških imperialistov in njihovih hlapcev, ki nas skušajo z grožnjami o novi vojni prestrašiti in prisiliti do tega, da bi krenili s poti, ki so nam jo začrtali s krvjo stotisoč borcev, ki so padli za svobodo. V tej svobodi začnemo združeni z narodi Sovjetske zveze, z narodi drugih demokratičnih dežel in delovnim ljudstvom vsega sveta graditi novo, človeka dostojno življenje.

Pravim "barvnokožcev", kajti prebivalstvo — evropsko in domače — v Južni Afriki je dokaj pisano. Poleg črncev žive Indijci v Natalu, mulati v Capetownu in Kitajci skoraj povsod; zanje tudi veljajo zakoni o plemenskem razlikovanju, čeprav v nekoliko omiljeni obliki. Vendar je teh "barvnatih" ljudi razmeroma malo: vsega skupaj približno pol milijona. Tako živi poleg 2 1/2 milijona belih 8 in pol milijona črnih. Beli gledajo na Južno Afriko kot na ozemlje, do katerega imajo vso pravico, črni pa so enkrat za vselej izključeni od uveljavljanja kakršnih koli pravic. V gospodarskih vprašanjih pa so črni vseeno važna postavka: kdo bo prav za prav delal, če ne črnci? Po zakonu jim je prepovedano, da bi se v delu specializirali in zato jim je usojeno edinole najtežje in najnapornejše težaksko delo.

Temeljno bogastvo Južnoafriške Zveze je zlato. Dohodki od pridobivanja zlata stoji v proračunu na prvem mestu, vsi drugi viri daleč zaostajajo.

Toda vsa bogata ruda v južnoafriških zlatih ležiščih je že izčrpana in sedaj kopljejo v rudnikih, ki so sicer še obširni, a njihova ruda ima prav malo zlata.

Zato je ta poglavitna industrija lahko dobičkonosna le, če je delo črnokožcev beraško plačano in barbarsko izkoriščano.

In zato se nekateri tukajšnji gospodarstveniki radi šalijo, da Južna Afrika ni bogata toliko zaradi rumenega zlata, kakor zaradi črnega, se pravi: zaradi črnskih mišic.

Kdo pa so prav za prav gospodarji Južnoafriške Zveze? Vrhovna oblast je v rokah Angležev. Južnoafriška Zveza združuje štiri avtonomne province (Transval, Oranje, Natal, Kapland), vsa Zveza pa je angleški dominion in kot tak del britanskega imperija.

Politično je Zveza skoraj samo po imenu povezana z metropolo, kjer uživa Južna Afrika vse pravice samostojne države in angleški generalni guverner, kraljevi namestnik, je samo dekorativna figura (mimogrede naj omenimo, da je po vojni to mesto zasedel Bur). Med starimi belimi naseljenici ("afrikanderji") je dokaj močna struja za popolno odepitev od Anglije. Na ena stvar je politika, druga pa gospodarstvo. Gospodujoče gospodarske položaje v Južni Afriki zavzemajo Angleži. Njihova last je vsa rudarska, to je v bistvu vsa industrija dežele (ali pa jo nadzirajo). V rokah imajo večino bančnega kapitala.

Številčno Angleži v Južni Afriki niso posebno močni, 64% belega prebivalstva je Burvo. Nizozemcev. Poleg teh žive tu še Francozi, Italijani, Nemci in tudi židovski izseljenci iz Nemčije in Poljske. Glavni nasprotniki Angležev so Buri.

Buri so večinoma kmetarji in imajo v rokah vse kmetijstvo. Toda kmetijstvo, če izvzamemo živinorejo, nima za Južnoafriško Zvezo posebnega pomena. Od vse za obdelovanje primerne zemlje jo obdelujejo komaj 7-8% in dežela ne preživlja niti sama sebe.

Angleži izvajajo v Južnoafriški Zvezi načrtno in vztrajno svojo kolonialno politiko; zavirajo samostojni gospodarski razvoj dežele in ji "obešajo" svoje drugovrstne izdelke, zraven pa pridno črpajo surovine.

Zato je gospodarstvo Južnoafriške Zveze na zelo krhkih temeljih. Kljub vsem ugodnim naravnim pogojem dežela nima razvitega kmetijstva. Pa tudi industrija — če izvzamemo rudarsko — ni posebno razvita. Vse uvoz plačujejo z zlatom, ki ga pridobivajo doma, a njegove zaloge se krčijo.

Gospodarska protislovja določajo tudi smernice politične borbe, ki je včasih zelo ostra. Vso vojno in do najnovejšega časa je bil na oblasti Smutsov koalicijski kabinet, ki je predstavljal združeno stranko laboritorij in domonionistov. V opoziciji so bile reakcionarno-nacionalistične stranke z Malanom in drugimi na čelu, ki so zmagovali pri zadnjih volitvah na programu 100% rasizma.

Smutsu se je svoj čas posrečilo vreči Herzogov kabinet samo zato, ker je Herzog nasprotoval vstopu Južnoafriške Zveze v vojno proti Nemčiji na strani Anglije. Takoj po prihodu na oblast je Smuts potrdil svojo zvestobo Angliji in napovedal vojno državam osi. Sicer pa je bilo sodelovanje Zveze v vojni dokaj hladno. Na evropsko fronto so poslali vsega skupaj 4 divizije protovojlovej in črni pomočniki o delček vojakov-domačinov, oboroženih samo z nuzlim, nestrelnim orožjem. Vlada Južnoafriške Zveze je le nerada pošiljala črnce v Evropo in jih araven še oboroževala. To bi lahko imelo v bodočnosti neprijetne posledice.

Zveza vojna industrija je delala med vojno s čisto nizko proizvodnjo. Res je sicer, da se je izvoz rud in drugih surovin — zlasti strateško važnih — povečal. Povečala sta se tudi pridobivanja in izvoz zlata. Toda istočasno so pričeli izvažati v Anglijo in Ameriko živila, predvsem meso, česar iz Južne Afrike prej nikdar niso izvažali, in med Buri je zavražalo.

Buri se nikakor niso mogli sprijazniti z dejstvom, da morajo sebi pritrgovati zato, da lahko preživljajo osvobodene Angleže, ki so vso vojno še dalje masno služili pri izkoriščanju prirodnih bogastev Zveze, in to še v večji meri ko v mirnem času. Med Buri (pa tudi med "afrikanderji") drugih narodnosti) je imela nacionalistična propaganda med vojno velik uspeh. Pri nekaterih Burih se je razmahnila celo v izrazito fašistično smer.

Vedeti moramo, da so bile zveze nacionalistov-afrikanderjev s nemakim fašizmom že dokaj stare. Že Herzog je kazal velike simpatije do Hitlerja in njegovi ministri so večkrat potovali v Nemčijo po navodih. Med vojno je morala nacionalistična opozicija skrivati svoja prava čustva. Vendar je del Burov javno izpovedal svojo vero v Hitlerjevo zmago, čeprav je seveda ob koncu vojne moral zavzeti drugo stališče.

Povojna leta so večini prebivalstva tudi prinesla težko razočaranje. Južnoafriška zveza mora kupovati na svetovnem trgu vse potrebne industrijske izdelke — od igle do traktorja. Cene so po vojni večkrat poskočile in uvoz se je nujno zmanjšal. Obenem je kupila angleška državna banka vso produkcijo zlata v Zvezi za tri leta naprej po starih cenah. Deželi je grozila inflacija.

Podjetja, ki so delala za vojno, so prenehala obratovati in splošni padec proizvodnje je vrigel mnogo kvalificiranih delavcev na cesto. Brezposelnost pa je za belega delavca v Južni Afriki prav posebno strašna, ker se ne more zateči k nekvalificiranemu delu — črnci ne more tekmovali.

Vse to je utrla Malanovi nacionalistični stranki pot do oblasti. Sicer se je moral Malan dolgo boriti: šele nedavno, 26. maja t. l., je zmagal pri volitvah. Nacionalisti so zlasti uspešno izkoristili nepopularnost posojila, ki ga je Smuts dovolil Angliji, kakor tudi stremenje prejšnje koalicijske vlade, da bi parlament omilil zakon o črnokožcih (šlo je za neznatne olajšave).

Malan je objavil že 4 točke vladnega programa: popolna odcepitev od Anglije, "Afrika — afrikanderjem", uničenje komunizma in še hujše zasužnjevanje domačinov.

Bodočnost bo pokazala, kaj se bo dalo iz tega Malanovega programa res uresničiti. Naj bo kakor koli, s prvo točko se mu prav nič ne muči, saj je pred-

Petletni plan OF trebanjskega okraja

Trebnje, 13. sept. — V nedeljo je zasedal v Trebnju okrajni plenum OF. Politični referat je imel tajnik osrednjega odbora OF tov. Mihelič, ki je podčrtal uspehe na naši poti v socializem in obsodil klevetniško kampanjo proti Jugoslaviji. Nato je nakazal naše bodoče naloge in kot glavno zajeti čim več kmetov v kmetijski zadrugi ter je podčrtal pomen organizacije borcev za večji hektarski doos.

Organizacijski tajnik OF je predložil polletni plan trebanjskega okraja, ki ga je plenum v celoti sprejel. Po tem načrtu bo uveden študij za vse člane OF in 2 do 3 dnevni tečaji za člane odborov OF. Do 1. novembra bodo dvignili številno naročnikov na časopise za 10%. Oktobra bodo priredili vajeniško razstavo v Krmelju. Izboljšali bodo delo knjižnice in dvignili zanimanje za čitanje knjig; predvsem bodo organizirali številne bralne večere. Številno članstva, ki znaša 48% volivnih upravičencev, bodo dvignili na 60%. Do konca leta bodo člani množičnih organizacij napravili 40.000 prostovoljnih delovnih ur. Septembra bodo organizirali mladinsko delovno brigado 30 do 40 mladincev, ki bodo izdelovali zidno opeko za gradnjo zadrudnih domov. Za zidavo zadrudnih domov v letu 1949 bo že letos pripravljen ves material.

Nato je plenum OF izvolil še 15 članski kmečki svet, ki bo posvetovalni organ pri okrajnem odboru OF. Člani plenuma OF so tudi sklenili, da bodo vse množične organizacije študirale material V. kongresa KPJ, sodelovale pri gospodarskih in političnih nalogah; med drugim bodo stoodatno izvedli odkup krompirja. Na koncu so sprejeli resolucijo CK KPS.

— S. F.

nekaj dnevni v parlamentu izenada izpovedal svoja "prijateljska čustva do Anglije".

"Uničenje komunizma" pa tudi ne bo tako lahko delo. Komunistična stranka v Južnoafriški Zvezi obstaja legalno sicer šele od pričetka vojne, toda v zadnjih letih je postala zelo popularna, zlasti med inteligenti in črnci. Simpatije komunistične stranke so čisto razumljive, saj je to edina stranka v deželi, ki se bori proti plemenskem razlikovanju in sprejema črnec kot enakopravne člane. Sedanjí generalni sekretar stranke je Katani, črnc inteligent. Stranka še ni zadosti močna, da bi zmogla pri volitvah, je pa že pomembna sila v političnem življenju dežele.

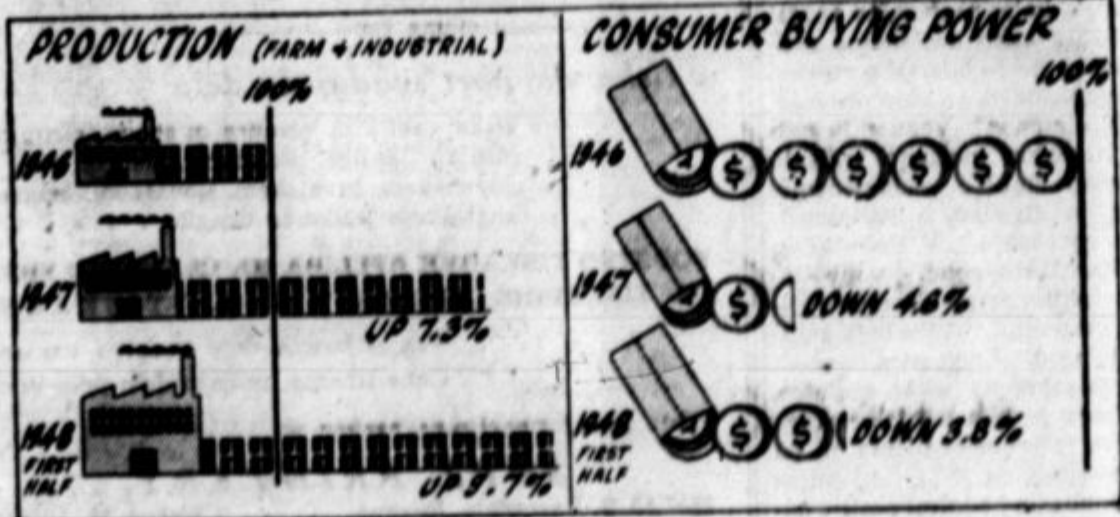
O tem sem se prav nazorno prepračil, ko sem gledal prvomajsko proslavo v Johannesburgu, nekaj tednov prej, predno je prišel na krmilo Malan s svojo kilko.

Od pričetka vojne sem je postala proslava prvega maja za južnoafriške delavce tradicija. Proslavo vodijo komunisti skupaj z naprednimi člani strokovnih zvez. Prvi maj je v Južni Afriki delavnik, ne praznik. Kljub temu je prišlo na tisoče demonstrantov z letaki in napisani na prostor pred mestno hišo — pred City Hall. Tam je bil velik shod, na katerem je nastopilo mnogo govornikov, med njimi tudi Katani.

Na trgu sem stal poleg naprednega političnega delavca iz vrst levih laboritorov. Rekel mi je: "Jasno je, da bo Malan za zdaj močnejši. Malan prinaša še slabše življenje kakor Smuts, pa je bilo že to dovolj slabo. Ampak reka ne more nikdar teči nazaj!"

NOV NAČIN UMIVANJA

lokomotivskih kotlov. Dragutin Drašković, vodja zagrebške kurilnice, je med številnimi pomembnimi racionalizatorskimi ukrepi uvedel tudi nov način umivanja lokomotivskih kotlov. Po starem načinu so izgubljali mnogo dragocene energije, približno 650.000 kalorij pri lokomotivi. Po novem načinu je mogoče prihraniti pa leto in lokomotivo za 795.000 din premoga. Če pa upoštevamo še druge stroške v zvezi s prevozom premoga, znaša prihranek najmanj milijon din na leto.

Uradne številke, ki so po mnenju ekonomov konservativne, kažejo ekonomsko tehniko, ki ni uravnovešana. Delavci več producirajo, njihova kupna moč pa se stalno zmanjšuje, kar se zlasti pozna po zadavljenju kontrole cen.

MAVRICA

WANDA WASILEWSKA

iz rubrike prevedla VERA BENCIC in MILE KLOPIC

(Nadaljevanje)

—Kako pa to? Bila si v odredu in nenadoma prideš domov v vas? Ali nimate nobene discipline, kaj? Rajši mi takoj povej, po kaj so te poslali?

—Sama sem prišla. Nisem več mogla. —Nisi mogla... Zakaj pa? —Je vprašal za zanimanjem.—Trda vam je predla, kaj? So vam ustrelili pri zadnjem napadu komandanta, ali kaj? Se je odred razbil? —Ničesar ne vem od odreda... Prišla sem domov.

—Kar tako, nenadoma? —Brez glasu je premaknila ustnice. —Prepričala si se, da je to neumnost, zločin, banditstvo? Nisi več mogla? —Žena je odkimala. —Ne... nisem več mogla. —Zakaj pa? —Premagovala se je. Nato je rekla naravnost v tiste vodene, mežikajoče oči z brezbarvnimi trepalnicami:

—Prišla sem domov roditi! —Kaj? —Rodit sem prišla... —A tako... —Zasmejal se je, in ona se je stresla od tega hripavega smeha, podobnega kokodakanju. —Kaj te zebe? Zakurjeno je, ti pa se zavijaš kakor v najhujšem mrazu. Odloži ruto!

—Poslušno je snela težko, debelo ruto ter jo položila na klop. —Sleci plašč! —Obotavljajoč je odpela kožuh in ga slekla. Pozorno je pogledal. Da, nobenega dvoma ni. —Zadnji mesec nosečnosti.

—Žena je težko dihala. Razumel je, da težko stoji in je nalašč zavlačeval, vrtel je med prsti svinčnik, počasi stavljal vprašanja in čakal. Odgovorila je takoj na vsa vprašanja, ki so se nanašala osebno nanjo. Da, omožena. Mož je padel v vojni. Prej, pred revolucijo, je delala na veleposestvih, žela je gospodi žito, molzla jim je krave. Po revoluciji je delala v kolhoz. V partizanski odred je stopila takoj, ko je bil ustanovljen. Svoje stanje jim je zatajila. Ko ji je začelo kretanje delati težave, ko se je približal čas poroda, se je vrnila v vas. Hotela je v miru roditi.

—Tako... V miru roditi... —je ponovil.— Si ti prejšnji teden pogledala most v zrak? —Da.

—Kdo ti je pomagal? —Nihče. Sama sem ga. —Laž! Vse vemo—rajši takoj povej. —Nihče. Sama sem ga. —No dobro, kje pa je tvoj odred?

—Molčala je. Temne oči so mirno gledale oficirju v obraz. Vzdihnil je. Začnela je se stara zgoda. Trmast molk, dolga, neskončna preiskava, vsa mogoča sredstva in načini in—kakor vselej—brez uspeha. Vedel je: človek pove takoj, ali pa ne boš ničesar izvelkel iz njega. Tokrat so ga zmedli prvi odgovori. Toda vtis, ki ga je naredila njena zunanost, je bil pravičen: "trmasta poteza brade, samozavestni in odločni obrisi ustnice. Da, o sebi je govorila, o sebi je povedala prav vse. Toda o drugih niti besedice.

—No, odkod si pa prišla v vas? —Molk. Živčno je trkal s svinčnikom po mizi, ne da bi bil pogledal jetnico. Nenadoma ga je zgrabil dolgčas, lepljiv, brezupen dolgčas. Ali ne bi bilo bolje, pustiti vse skupaj in oditi k Pusi, vodstvo preiskave pa izročiti drugemu? Toda hotel je izvedeti vsaj nekaj o odredu, katerega prisotnost je bilo futiti v vsem okraju, na spretnost svojih pomočnikov pa se ni zanesel. Razen tega so morali uporabljati omejenega tolmača, ki je prav za prav slabo znal jezik, on pa ga je dobro obvladal, celo oba: ukrajinskega in ruskega. Pripravljal se je za drugično delo v teh krajih. Sicer pa, jezika sta mu prišla prav tudi med vojno; čas, ki ga je porabil za učenje, ni bil izgubljen.

—No, kako torej? Komandantu odreda je ime Kudrjavi? A to je vendar izmišljeno ime, povej, kakšno pa je njegovo pravo ime?

—Molk. Videl je, da je smrtno utrujena. Znojne kaplje so orosile njena senca, čelo in poteze okoli nosu. Gubice okoli ust so se poglabile, roke so ji brez moči visele ob telesu.

—Boš govorila ali ne?

—Nenadoma je začutil, da je tudi sam utrujen. Najrajši bi pustil vse to in odšel domov k Pusi. Kdo ve, ali je Pusa končno vstala, ali pa je izkoristila njegovo odsotnost in spet smuknila pod odejo?

—Toda Pelageja ni spala. Počasi se je oblačila in se dolgo ogledovala v ogledalu. Navila je gramofon, toda kmalu se je naveličala znane melodije. Rada bi s kom poklepotala. Toda s kom?

—Pusa je stopila v kuhinjo, zajela je iz vedra vode ter jo izpilila. Fedosja Kravčukova je sedela na nizki klopic ob peči in lupila krompir. Pusa je sedla na klop pred oknom in gledala, kako se med ženinimi prsti vleče ozek trak olupka, kako se zvija in pada v košaro.

—Kakšen droben krompir—je rekla.

—Fedosja ni odgovorila.

—Ali je tu vedno takšen?

—Molk.

—Zakaj mi sploh ne odgovarjate?

—Žena je dvignila glavo in jo pogledala. Molče, ravnodušno, hladno. In spet se je sklonila nad svoje delo.

—Kako me pa gledate? Mar nisem človek, kaj? Ves dan nimam človeka, da bi z njim spregovorila vsaj besedico; človek bi umrl od dolgega časa!

—Zasmilila se je sama sebi. Razen tega jo je obhajala slabost. Morala bi bila prihraniti nekaj čokolade, je pomislila. Toda nikoli se ni mogla premagati, vselej je pri pričel snedla vse, kar ji je prinesel Kurt.

—Krompir je štrbunknil v lonec. Voda se je razlila po glinastih tleh. —Mislim, da vam nisem storila nič hudega, kajne?

—Sive oči so jo premerile s hitrim, pozornim pogledom. Toda spet ni dobila odgovora.

—Ves dan sedim sama... Kurt pride za trenutek in spet odide... Nimam človeka, da bi se z njim pomenila, nikogar, da bi z njim malo posedela... pa še ta mraz, saj še na cesto ne morem. Tu se zblaznim. Vedno gramofon pa gramofon, vse znam že na pamet. Vam ugaja gramofon?

—Jezno je stisnila drobne pesti, da so se ostrti nohti zapčili v dlan.

—Zakaj mi ne odgovarjate? Sem nemara garjava, kali?

—Fedosja je dvignila glavo.

—Slabša kakor garjavci, slabša! In umrla boš slabše kakor tisti, ki umirajo za kugo.

—Pusa je od osuplosti okamenela z odprtimi usti. Njene okrogle oči so se razširile. Še malo ni mislila, da bo ta Kravčukova sploh spregovorila. —Zdaj pa je nenadoma spregovorila, pretrgala je ta nesmiselni molk, ki je trajal že mesec dni. In kako je spregovorila! Kaj naj stori? Naj zavpije, naj stopi k njej, naj jo udari, naj zajoče ali pa naj vstane, pohiti v svojo sobo ter navije najbolj glasno, najbolj veselo ploščo?

—Nepričakovano celo-zanjo samo ni porabila nobene izmed teh možnosti.

—Kaj hočete od mene? Kaj mi je bilo storiti? Naj bi poginila od lakote? Čakala? Česa naj čakam? Ostali bodo tu za vse večne čase! Morala sem si nekako urediti... Serjoža je gotovo padel... Kurt pa ni slab človek, vem, da ni slab, in jaz nočem več živeti tu, dosti mi je vsega tega! In on vzame s sabo v Dresden, tam je lepše kakor tu. Kakšno življenje sem pa imela tu? Niti oblačil nisem imela kaj. Zaradi slehernega para nogavic sem si morala razbijati glavo. Če se strgajo, kaj potem? Kje naj dobim druge?—

(Dalje prihodnjič)

neje v življenju našel tako velikega bratstva in tako nesebičnega prijateljstva v kaki družbi kakor v celovski grelnici, kakor v tej plasti brezdomovincev. Takih Falaričev, takih Anejev sem le zelo malo srečal. Izjeme so bile silno redke, te pa so bile osvožene in prezirane.

—Pri političnih razgovorih smo se včasih preveč razvneli in postali preglašni. Takrat se je v kuhinjskih vratih vselej prikazala debelušna predstojnica naše grelnice in zaklicala:

—"Mir, gospodje, tukaj je prepovedano politizirati! Če hočete politizirati, pojdite v parlament!"

Hišni red je med drugim v grelnici res prepovedoval vsako politiziranje. Boječ se, da nam ustanove ne bi zaprli, smo vselej poslušno umolkli. Sicer pa se predstojnice nismo preveč bali. Bila je dobra žena in je znala ravnati z gosti. Privoščili smo ji dobro mesto, čeprav smo bili prepričani, da ji tudi na naš račun precej nese.

Dolgih grelniških dni nisem preživelaril popolnoma prekrižanih rok. Še vedno sem upal, da bom dobil kje kako zaposlitev, ki bi mi zopet pomagala na površje. Še vedno sem upal, da morebiti v Celovcu najdem tisto srečo, katero sem zaman iskal na Primorskem. Rad bi bil dosebel vsaj to, da bi mi ne bilo treba priti domov kakor berač. Toda vsi moji napor so bili zastonj; nikjer nisem mogel najti kakršnega koli dela, čeprav sem obietal vse maloštevilne celovške tovarne, iskal zaposlitve za hlapca ali za navadnega dninarja. Povsod so mi pokazali vrata.

Kar na vsem lepem pa se je zima začela poslavljati. Neke noči me je v Anejevem hlevu prebudilo zamolklo bučanje. Tako sem vedel, da buči drevje na bližnji Križni gori. Zapihal je veter, ki je naznanjal prihod višnje. Po udih mi je na mah zagomazelo nekaj novega, nekaj svežega. Komaj se je prebudil tudi moj tovariš, je že dejal:

—"He, ali slišiš...?"

—Spanec je takoj zbežal od naju. Anej pa je mirno smrčal na svojem ležišču. Njega, ki je imel svoje delo in svoje skrbni, bučanje narave ni vznemirilo. Falarič pa si ni mogel kaj, da bi ga ne poklical:

—"Anej, ali slišiš, vigred je tu!"

Hlapec se je obrnil, nekaj zamrmral in spet zaspal. Midva pa nisva več mogla trdno zaspati; premetavala sva se po slami in komaj čakala svitanja.

Prihodnji dan je bil ves spremljen; tisti ostri zrak, s katerim je bila celovška kotlina še včeraj vsa nabita, je naenkrat izginil, nanjo pa je legel topel, prijeten vzduh. Nebo je bilo sicer še zastrto z oblaki, ki pa niso več bili smrtnosivi in neprijazni, temveč črnkasti in težki. Nevidna sila jih je gonila od juga proti severu. Karavanke na jugu, ki so bile do zdaj vedno zastrte, so tu in tam že kazale svoje robate vrhove.

V grelnici je ta dan postalo nenavadno živo. Kmalu so bili zbrani vsi njeni obiskovalci. Prihajali so svetlih obrazov in živih oči. Južni veter jih je čez noč prerodil. Razgovarjali so se z vzkliki:

—"Ti..."

—"Kaj pa je...?"

—"He, skoraj bo cesta trda..."

—"Torej, prijatelj..."

Zakajlene grelniške stene, ki so jih tedne, mogoče mesece stiskale v ta mračni prostor, so se pred njihovimi očmi same od sebe širile, z njimi pa se je prikazoval novo življenje, presanjano v teh pustih zimskih dneh z globokim, neutrušenim hrepenenjem. Naenkrat jih ničesar več ni vezalo na dosedanje zavetišče.

Nekateri so upali, da bodo kmalu dobili kako delo, ali kje blizu ali daleč, to jim je bilo pač vseeno, samo da bo delo. Drugi so delali načrte, kam jo bodo mahnil, ali proti severu ali jugu, ali proti vzhodu ali zahodu. Njihova potepuška narava se je prebujala z vsem ognjem. Čakali je bilo treba le suhih cest. Z napeto strastjo sem prisluškoval pogovorom tovarišev. Spada l sem sicer v isti krog, ki je upal, da mu bo pomlad prinesla delo, toda ogenj, ki je plapolal v srcih grelniških obiskovalcev, se je prijel tudi mene. Večina je bila namenjena proti severu, na Dunaj, na Češko, na Nemško.

Sušec je prišel v deželo z jugom, s tistim jugom, ki ga konec februarja ni hotelo biti. Nastopilo je nekaj blatnih dni; zmrlina se je hitro tajala, s hišnih streh je teklo noč in dan in kmalu so se po hribovih in dolinah pričele kazati zamazane lise polj, s katerih se je sneg naglo umikal.

Nekega dne so se v grelnici prikazali novi obrazi. Bili so posvetnjaki, ki so prihajali iz Italije in so se gredoč oglašili pri nas.

—"Kaj je...?"

—"Vojska bo, tako se govori v Italiji."

—"Mogoče bo že Jetos naš čas."

V grelnici je žarelo čudno, veliko hrepenenje.

Jug je svoje kmalu opravil, za njim je prišlo sonce, neverjetno toplo sonce, ki je na mah osušilo zrak. Nekega jutra so se zasnežene Karavanke prikazale v vsej svoji sončni prelesti. Obil jih je žar sonca in jasnega, modrega neba.

Vsak dan je bilo pričakovati, da zapro grelnico; da tega niso takoj storili, so bile vzrok zaloge, ki so jih še nekaj imeli in ki jih je bilo treba porabiti. Ženski oddelek pa so že zaprli. Ta je bil seveda mnogo slabše obiskovan kakor moški, včasih po nekaj dni sploh nikogar ni bilo blizu.

Potem je najprej izginil iz grelnice tisti stavec, s katerim sem se bil sporekel zaradi slovenstva. Nekega dne ni bilo več socialistov. Za njim je zmanjkala tudi tistega, ki je spravljal v denar mojo verzičico. Vsi so odhajali brez slovesa, izginjali na tihem, da nihče ni vedel, kdaj in po kateri cesti.

Falarič je postal vedno nestrpejši. Tudi v njem je že vrelo. Nekega dne je prišel od nekod z novimi, močnimi čevlji. Sedaj sem vedel, da je on na vrsti, toda omenil mi ni nič o svojih namenih.

Lepega jutra; polnega sušičeve svetlobe, sva se—kakor zmerom—zgodaj spravila iz Anejevoga hleva. Zrak je bil sicer še hladno, toda zdrav in prijeten. Mesto je bilo že navsezgodaj živahno. Ljudje so veselih obrazov hiteli za vsakdanjim delom. Sonce se je že upiralo v bregove Križne gore, skale bližnje Osojščice so pisano gledale na mesto pod seboj. Celovec je bil prazničen in lep.

Falarič je nameril korak proti Slami. Meni ni bilo do tega, kajti spet me je pričelo stiskati; v žepu sem imel le še kake tri kronce. Od teh sem dve skrnil v poseben žep, ker sem jih pripravil za nakup voznega listka, če bi ne dobil kakega dela in bi le moral odpotovati domov.

Videč moj kisl obraz, je Falarič dejal:

—"Pojdj z menoj, danes bom jaz plačal."

Zadnje dni je Falarič res imel tudi sam kak denar in ni bil vedno na moji skrbi. Pri Slami sta naju že čakala dva znanca iz grelnice. Falarič je tudi zame naročil merico žganja, rekoč:

—"Danes boš tudi ti pil žganje." Popili smo vsak par frakljev. Moji tovariši so pri tem vedno gledali skozi okno v lepo jutro, Falarič je sem in tja pomencal z dlanimi. Naenkrat mi je dejal:

—"Saj reš tudi ti z nami..."

Tovariši so torej odhajali in so se najbrž zmenili, da se najdejo pri Slami. Vsi so uprli vame svoje vprašujoče oči. Dotihmal mi nihče, tudi Falarič ne, ni prigovarjal k odhodu v svet, sam pa tudi nikdar nisem mislil na to. Imel sem že dovolj tega negotovega življenja in sem bil odločen, da se vrnem domov, ako v Celovcu ne najdem kruha. Kljub temu mi ni bilo lahko izječljati:

—"Ne, tovariši, ne bom šel z vami. Ostal bom tukaj..."

Vsi trije so se mi pomilovalno nasmehnil. Oba znanca iz grelnice sta mi začela živahno prigovarjati:

—"Fant, pojdi vendar z nami. Kaj boš počel tukaj v tem zspanem gnezdju? Sedaj so dnevi lepi in potovanje je prijetno. V nekaj dneh bomo v Gradcu, v nekaj dneh že na Dunaju..."

—"Za potnično zdaj ni treba biti v skrbhe. Papirje imaš tudi v reidu. Tudi za delo se ti ni treba bati. Tukaj se ne zasluži nič, na Gornjem Stajerskem, na Dunaju ali na Nemškem boš našel čisto drugačen zaslužek, če te delo tako silno miče. Takemu zdravemu, močnemu fantu, kakor si ti, se je treba le obrniti. Res, kar z nami pojdi..."

Govorili so mi tako toplo in prepričevalno in mi slikali bodočnost tako vabljivo, da sem se moral premagovati, da se nisem vdal. Grelniške družine sem se že zelo privadil in žal mi je bilo dobrih tovarišev. Toda ostal sem trden. Moj sklep je krepil tisti notranji odpor moje življenjske moči, ki mi je vedno znova pravil, naj se ne spuščam v to življenje, ki mi je šepetal na ušesa, da ne spadam med to potepuško družino in da imam pred seboj druge življenjske možnosti. Zaupal sem svojim zdravim rokam in trdno veroval, da si bom z njimi še zgradil srečo, si še pridobil kak dostojen, trden položaj.

—"Ne, tovariši, letos še ne grem, mogoče kdaj pozneje..."

Tovariša sta obmolnila s pomilovalnimi obrazi. Nemara sta mislila, da imam prav, ko se nočem vdati. Falarič je ves čas molčal ter sem in tja živčno srebnil iz fraklja. Potem pa je rekel:

—"PROLETAREC" Socialistično-delavski tednik Glasilo Jugoslovanske soc. zveze in Prosvetne matice. Pisan v slovenskem in angleškem jeziku. Stanje 23 na celo. \$1.75 na pol. \$1 na četrt leta. NAROČITE SI GA!

Naslov: PROLETAREC 2301 South Lawndale Avenue CHICAGO 28, ILL.

SLOVENE RECORDS 10-inch records 79c COD, plus postage

C-1201 Be happy, polka Bye-bye-baby, polka

C-1214 My honey is wandering in Tyrol; St. Clair polka

C-1220 Too fat polka; Jolly polka F. Yankovic and his orch

C-1192 Alpine waltz Lamplighter's polka

C-1211 Village tavern polka Lumberjack — polka

C-1215 Marianna polka Hit and miss polka

T-103 Silk Umbrella polka Linden Tree — waltz

T-104 Tivoli Park Polka Village Square Polka

T-114 Red Wine — Polka Edelweiss waltz

R-574 Na Marjanec, Polka Clarica (Clara) Polka

R-575 Clevelandki Valček Malo Necek, Polka

J. Perush and his Tav. Band

Write for free list of all new SLOVENE records, the largest selection in U.S., by the best Slovene artists, to: PALANDECH'S

536 S. Clark Street, Chicago 5, Ill.

All ste naročeni na dnevnik "Prosveto"? Podpirajte svoj list!

—"Pustita ga, saj vidita, da noče. Naj gre svojo pot..."

Njegov glas, poln zaničevanja, me je zabolal. Zdelo se mu je za malo, da ga je varal tovariš, s katerim je tako tesno preživel nekaj hudih tednov. Hoteč popraviti slab vtis, sem mu začel govoriti, da pač nisem pripravljn za tako pot in da si bom tujega in njegovo tovarištvo za vedno zapomnil. Toda Falarič me ni več poslušal.

—"Torej na noge," se je obrnil k tovarišema.

Plačali so in stopili na cesto. Spomnil sem se, da Falarič tudi Aneju danes zjutraj o svojem odhodu ni nič omenil, kaj šele, da bi se bil od svojega dobrotnika poslovil.

—"Kaj pa naj Aneju rečem?" S tem sem ga hotel še pridržati. Falarič pa je zamahnil z roko:

—"Oh, Anej... prihodnje zimo se bova tako spet videla..."

Ko so odhajali, sem stopil za njimi. Na tako slovo nisem mislil. Raziti se kar tako, brez slovesa, brez lepih, toplih besed! Še rok si nisimo stisnili, še srečne poti si nisimo voščili. In vendar smo se imeli radi.

(Dalje prihodnjič.)

—"PROLETAREC" Socialistično-delavski tednik Glasilo Jugoslovanske soc. zveze in Prosvetne matice. Pisan v slovenskem in angleškem jeziku. Stanje 23 na celo. \$1.75 na pol. \$1 na četrt leta. NAROČITE SI GA!

Naslov: PROLETAREC 2301 South Lawndale Avenue CHICAGO 28, ILL.

SLOVENE RECORDS 10-inch records 79c COD, plus postage

C-1201 Be happy, polka Bye-bye-baby, polka

C-1214 My honey is wandering in Tyrol; St. Clair polka

C-1220 Too fat polka; Jolly polka F. Yankovic and his orch

C-1192 Alpine waltz Lamplighter's polka

C-1211 Village tavern polka Lumberjack — polka

C-1215 Marianna polka Hit and miss polka

T-103 Silk Umbrella polka Linden Tree — waltz

T-104 Tivoli Park Polka Village Square Polka

T-114 Red Wine — Polka Edelweiss waltz

R-574 Na Marjanec, Polka Clarica (Clara) Polka

R-575 Clevelandki Valček Malo Necek, Polka

J. Perush and his Tav. Band

Write for free list of all new SLOVENE records, the largest selection in U.S., by the best Slovene artists, to: PALANDECH'S

536 S. Clark Street, Chicago 5, Ill.

All ste naročeni na dnevnik "Prosveto"? Podpirajte svoj list!

"PROSVETA"

2657 S. LAWDALE AVE.

Chicago 23, Ill.

19

Vaša naročnina na "Prosveto" je potekla z dnem...

V slučaju, da je od strani upravnika kakšna pomoč, nas takoj obvestite, da se leta popravil Z bratskim pozdravom ZA UPRAVO "PROSVETE"

CENE LISTU SO:

Za Zdrul. dravne in Kanado \$2.00	Za Chicago in okolice je — \$2.50
1 tednik in 2.00	1 tednik in 2.50
2 tednika in 3.50	2 tednika in 4.50
3 tednika in 4.50	3 tednika in 5.50
4 tednika in 5.50	4 tednika in 6.50
5 tednikov in 6.50	5 tednikov in 7.50

Za Evropo je: Dnevnik \$11.00 — Tednik \$2.50

Isposlajte spodaj kupon, priložite potrebne vste denarja ali Money Order v plenu in si naročite Prosveto, list, ki je vaš lastnina.

Prištetni se sme le ene člano in družine, ki se dovoljuje in ki živo ali stanujejo na enem in istem naslovu.

V nobenem slučaju ne več kot 5 tednikov

Pojasnilo:—Vselej kakor hitro kateri teh članov, ki so prištetni, preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, te takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znizati datum za to vsto naročniku ali pa ustaviti dnevnik.

PROSVETA, SNPJ, 2657 S. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Priloženo pošljim naročnino za list Prosveto vsto \$

1) Ime _____ Čl. družine št. _____

2) _____ Čl. družine št. _____

3) _____ Čl. družine št. _____

4) _____ Čl. družine št. _____

5) _____ Čl. družine št. _____

Mesto _____ Delava _____

Nov naročnik _____ Staro naročnik _____

Kadar se preselite, vselej naznanite svoj stari in novi naslov!

OD KOTELJ DO BELIH VOD

Prejših Voranc

(Nadaljevanje)

—"Če misliš, da sem jaz slabši kakor ti, se motiš."

Tovarišev nastop mi je bil kakor kadilo; začutil sem, da moje vprašanje le ni bilo neumestno in da imam vsaj nekoga za seboj. Tedaj pa se je oglašil socialist: